

A sakk-versenybíró szerepe-, kötelességei-, jogai csapatbajnoki mérkőzéseken (fr.:2017.10.12.)

(forrásmunka: FIDE-, MSSZ-, BSSZ-honlapok, egyéb szabályzatok-, versenykiírások-, sok-helyről kiollózott + saját tapasztalatok alapján szerkesztgeti: SL.)

Hivatalos megfogalmazásban a **versenybíró képviseli** a FIDE-t, az MSSZ-t, a Sporttörvényen keresztül a magyar államot és végzi tevékenységét a Sporttörvény-, a FIDE általános szabályai-, az MSSZ sakkjáték versenyszabályzata és aktuális Versenykiírás előírásai alapján (ha nem is betű szerint, mert az összes szabály-ra a döntéseink előtt nem mindig tudunk ám még emlékezni sem).

Ahol nincs kirendelt versenybíró (pl. vismajor esetben nem érkezik meg, vagy alacsonyabb osztályokban néhol nincs is küldés), ott a két csapatvezető egyetemlegesen felelős a szabályszerű lebonyolításért, szükség esetén mindketten együtt-, vagy egymás-nak „bíráskodnak”.

A versenybíró **megjelenése**, elvárt ruházata legyen rendezett, viselje az MSSZ jelvényét vagy kitűzőt, mely azonosít(hat)ja a bírót. Kommunikációja a csapatokkal, csapatvezetőkkel, játékosokkal, bármely (helyi- országos) média-képviselőivel, szereplés-, nyilatkozat- stb. esetén is legyen sportágunkhoz és az alkalomhoz méltó.

A versenybírónak törekednie kell a mérkőzés szabályszerű- problémamentes lebonyolítására, mindent meg kell tennie annak érdekében, hogy mérkőzés ne maradjon el. Jogosult a két csapat vezetőjének segítségét kérni, bármely probléma megoldása érdekében teendő intézkedéséhez.

Megbízatása a kiküldés kézhezvételével és elfogadásával veszi **kezdetét**.

A **megérkezése** legalább 30 perccel a kiírt kezdési időpont előtt szigorúan ajánlatos! Ha 15 perccel a kezdés előtt nem érkezik meg, a két csapatvezető készüljön fel arra, hogy közösen bíráskodik és látják el az adminisztratív teendőket. A csapatvezetők ez esetben legyenek tekintettel esetleges vis-major helyzetekre, és értekezés után, amennyiben lehetséges, engedélyezzék a késett bíró számára a mérkőzés további-levezetését (akkor minimum az útiköltség elszámolása jár, de emellett versenybíró-díjra is igényt tarthat).

A bírót megérkezésekor a pályaválasztó csapat vezetője, vagy általa megbízott intéző fogadja, megtörténik a **versenyhelyszín**- kijelölése, átvétele, ellenőrzése:

A **versenyterem** megfelelő méretű-, kielégítő fűtésű-, világítású-, szellőztethető-, zajmentes- stb. legyen. A játékosok, a versenybíró és nézők részére (is) elegendő tér legyen (ha nem, akkor a nézők helyét akár szalaggal elválasztva is ki kell jelölni).

Az asztalok-, székek (balesetmentes, kiálló szögektől-, sarkoktól mentes, nem széteső, nem nyikorgó stb.), minden játékos számára jó játéklehetőséget biztosítsanak, könnyedén (a többi játékos zavarása nélkül) hozzáférhetőek legyenek. Ha az összes játékos számára nem tökéletesen azonosak a feltételek, minden esetben a hazai csapatnak kell vállalni a kényelmetlenséget, hátrányosabb helyzetet (pl. háta-mögött járkáló-nézők, huzat, világítás-árnyék, egy-oldalon zárt iskolapad, balkéz-felől elhelyezett óra stb.).

Legyen **ivóvíz** kancsóban (palackban), ivópoharak. Nem elegendő, ha csak gyümölcslé-, üdítő-, stb.-vel kedveskednek a saját- és vendégszereplőknek, mert pl. gyógyszer-kell bevenni!

Ruhatár, ruhafogas, az ellenfél- és saját játékosok esetleg nézők számára.

Elemző-helyet külön teremben, vagy csak olyan folyosón szabad kijelölni, amelyet egy játékos két lépése közötti időben nem közelíthet meg, pl. mosdó-, dohányszó- felé menet, arra hivatkozva stb. (ha nem-lehetett külön helyiséget erre kijelölni, a verseny-teremben akkor is tilos a befejezett játszmát elemezni, bármely más partit játszani).

Mosdó-Wc, Büfé ha van, **Pihenő**-szoba ha van, ki lehet jelölni, **Dohányszó**-helyet ki kell jelölni (általában épület fedett-előterében, de nem szabad a mosdó- büfé- elemző- előtti folyosón). A fentiekhez vezető utak, folyosó is a verseny-helyszínhez tartoznak, melynek engedély-nélküli elhagyása játszmaevesztéssel jár(hat).

Az esetleges terem-átvételi késés a hazai csapatot terheli (vis-major, egyéb ok miatt a bíró másképp is rendelkezhet, melyet a sportszerűség, a szükségszerűség ill. a versenykiírás megengedhet). A későbbi kezdési idő feltüntetése a bíró-küldő lapon, emellett a hátoldalon elvárt egy rövid indoklás is.

A **sporteszközök** ellenőrzése: Megfelelő méretű **táblák** és **figurák** (hiánytalanul) legyenek, váltakozó szín-eloszlású, a tábla-számoknak megfelelő kihelyezéssel, rajtuk a felállított helyes kezdő-állással (+ tartalék figura-készlet ugyanolyan legyen).

Az **órák** beállítása- és asztalokra helyezése a pályaválasztó kötelessége. A versenybíró az összes órát köteles ellenőrizni, melyet lehetőség szerint úgy kell a táblák-mellé helyezni, hogy szükség esetén valamennyi óra számlapját egyidejűleg képes legyen belátni (nem feltétlenül a bíró-asztaltól), amennyiben lehetséges, mindkét csapat számára azonos számban jobb- és balkezes elhelyezéssel. Tartalék-óra (ha több-félét használnak, minden típusból) jól működő /pl. elemekkel-felszerelt/ legyen. Amennyiben a sakkórákat beállítás nélkül, vagy csak késve helyezték ki, vagy adták át a versenybíróknak, akkor darabonként 2 perc beállítási idővel is számolni kell a hazai csapat terhére. Úgy kell állítani az összes órán az időt, hogy ha a kezdési időt nem lehet betartani, a hazai csapat (minden játékos) részére csapat-késést kell állítani (ha mind a 12 órát beállíthatatlanul a kezdési időpont előtt 10 perccel kapja meg a bíró, akkor /24-10/ 14 perccel kevesebb időt fog beállítani minden órán (01.30-helyett 01.16) az első idő-ciklusra a hazai csapat részére).

A **játszmalapok**nak két-pl.-osnak kell lenniük, legjobb az önátírós de el kell fogadni az indigóztat is. Tartalék legyen elegendő (folytatás-esetére néhol 61.-edik lépéstől számozott, előnyomtatott játszmalappal is rendelkeznek, de az nem-kötelező). A szövetség-részére mindig az eredetit kell bevonni, a játékosnak a másolatot kell visszaadni. Nagyon kivételes, kiválóan olvasható másolat esetén szabad csak az eredetit visszakapnia.

Eredmény-jelentő lapok a hazai- és vendég-csapat, valamint a rendező-szövetség részére kitöltendő. Mindkét csapat a saját összeállítását köteles feltüntetni /a vendégcsapat legtöbbször már úgy érkezik, hogy hozza magával/, amelyen a név és erőssorrend-szám rovatot meg kell követelni. A hiányzó rovatokat, ellenfél oldalát a forduló végéig a versenybíró kipótolja (amit ajánlatos a kezdés után később elvégezni, miután meggyőződünk arról, hogy minden táblánál szabályszerűen megkezdődik-e a parti, az órák beindultak stb.). /eredmény-jelentő és két-példányos játszmalap is azért vésztartaléknak jó ha van a bíró dossziéjában is/.

A **csapat-összeállítás** átvétele és ellenőrzése: az a csapat jár el helyesen, amely a kiírt kezdési idő előtt legalább 10 perccel átadja a csapat-összeállítást a hitelesített (MSSZ-honlapról letöltött) erőssorrendi ívet, mely nélkül minden más esetben a csapat-összeállítást emlékezetből történetnek kell elfogadni, s ezt az összes eredmény-jelentőn fel kell jegyezni (erőssorrend-sértés elkerülése érdekében a mai internetes világban a bíró a játszma napjának reggelén letöltheti mindkét csapat erő-sorrendjét).

Mindkét csapat ekkor megadhatja, ha jelen mérkőzésre, annak egy részére (pl. tábla-szám határokon belül) a hivatalos/bejegyzett/ csapatvezető helyett /v.távollétében/ kit kell **csapatkapitánynak** tekinteni (döntetlen-ajánlattal kapcsolatos eseményeknél, stb.) vagy aki az eredményjelentő-lapokat aláírhatja stb., de ez nem vonatkozik az esetleges óvás- panasz stb. megtételére (vk. szerint erre csak a bejegyzett csapatvezető jogosult). Legfontosabb szempont, hogy a játékosok növekvő-sorszámokkal következzenek. Továbbá a versenykiírásban előírt, meghatározott feltételekkel rendelkező, elegendő számú játékos szerepel-e a csapatban (ífi/nő aki nem-külföldi/ stb.).

Amennyiben mindkét csapat szabályos, de hiányos, és a beírt jelenlévő játékosokkal nem alakul ki az előírt ($2/3=66,6\%$)=8 tényleges parti, akkor a bíró kísérletet tehet arra, hogy a csapatvezetőkkel egyeztetve nyolc mérkőzést összehozzon a jelen lévő játékosokból, az eredményjelentő ív szükséges mindkét-oldali módosításával. A leadott csapatösszeállítást (eredményjelentő ív) véglegesnek kell tekinteni, azt a bíró nem adhatja vissza változtatásra, kivéve, ha fenti okok miatt érvénytelennek nyilvánítja, ez esetben a csapatvezető a lehető legkisebb korrekció mellett szabályos csapatösszeállítást kell leadjon.

Amennyiben a bíró mindkét csapat eredményjelentő ívét időben átvette és ellenőrizte, a mérkőzés kezdete előtt még van /de legyen/ arra idő, a vendéglátó: üdvözlét, helyismertető /mosdó-, dohányzó stb./ és vendég-csapat szót kap(hat). A versenybíró további szükséges tudnivalókat (óra-kezelés, idő-kontroll, óra-megállítást, stb.) adja meg, vmint felhívást (beszélgetni tilos, telefon- egyéb zajkeltő kikapcsolás, stb.) tegye meg (röviden). A bíró ne vegyen át megőrzésre mobilokat (az legyen a csapatvezető feladata, vagy pl. lehet táskában kikapcsolva, de akkor abba tilos bele-nézni.. stb.).

A kezdési időben a játékosokat le kell ültetni, a neveket táblánként felsorolva (szokásos először a hazai, hozzá a vendég-partner/ellenfél, függetlenül a tábla-szintől) akik ettől fogva számítanak játékba kerülnék (pl. mobil-csörgéssel azonnal veszthet mielőtt tett volna egy lépést is, még ha az ellenfél nincs is leültetve vagy nem érkezett meg/az máskérdés, hogy ekkor még játék-nélkül/).

Amennyiben csak az egyik csapat összeállítását vette át és hitelesítette a bíró, és abból a csapatból legalább tíz fő jelen van, akkor azt a csapatot kell ültetni. Ha késői leadás miatt a kiírt kezdési időpontig nem tudta ellenőrizni az eredményjelentő íve(ke)t, vagy nem tudta a játékosokat időben leültetni, akkor akár ellenőrzés

vagy ültetés közben is elindíthatja a világos órákat, vagy a csapat-késést kell majd beállítani később az összes órán.

Minden esetben, amikor azt semmi nem hátráltatja, a világos órákat a kiírt kezdési időben el kell indítani, mellyel a mérkőzés elkezdődik. Ez a bíró feladata (táblánként haladva, de kivételes ellenőrzés mellett megadhatja a jogot a sötéttel játszó jelen-lévő játékosnak), hogy az utóbbi időben elfogadott bonusz-idős játéktempó miatt kötelezően használatos elektronikus órák helyesen tárolják a lépésszámot!

A bíró a mérkőzés elindítása után annak befejezéséig, végig köteles a terem rendjét (zaj- és egyéb ártalmak azonnali megszüntetése stb.) megőrizni. Alkalmanként ellenőrizze a verseny-helyszínt (praktikusan kapcsolja össze saját igényeivel, egy hatórás munka során elengedhetetlen, hogy percekre elhagyja a verseny-termet, de ilyen esetekre is hasznos, ha megbíz egy helyettest, aki vissza-tértekor be tudjon számolni bármely eseményről, játszma-befejezésekről, rendellenességről stb.).

Időszakonként (~fél/egy óránként) ajánlatos ellenőrizni a be nem fejezett játszmákat. Táblánként mindkét játékos által vezetett játszmalapokon látható megtett lépésszámot /a játékos sohasem takarhatja el, ha igen, figyelmeztetés mellett a bíró kénytelen lesz őt, még ha lépésre következik is, a gondolkodásában megzavarni/. A digitális-órák kijelzőjének tételes és időszakos feljegyzése különösen hasznos lehet óra-meghibásodás /elemkimerülés, habár ezt meg kell előzni kezdés előtt, elem-gyengeséget észre kell venni, a házigazdát a cserére fel kell kérni/, vagy szabálytalan-lépés miatt egy korábbi állást és ehhez az időket- és lépésszámlálót az órán visszamenőleg be kell állítani (saját belátása szerint, a játékos és zsűri ebben nem-illetékes, nem lehet panasza).

Késétt játékos a bíró engedélye nélkül nem kezdheti meg a játékot, ha ezt megtenné, figyelmeztetni kell, a bíró az óra-visszaállítási időt is levonja a játékos idejéből. Jelenleg 1 óra várakozási időn belül, ha lejelentkezik a bírónál, megkezdheti mérkőzését. A bírónak regisztrálnia kell a késő játékos nevét, késési idejét. Ilyenkor (habár a játékos ideje amúgy is tovább fogy, még kifuthat az egy-órából is, de már joga van a játékhoz, pl. WC-re is mehet stb.) fel kell hívni a figyelmét a mérkőzéssel kapcsolatos alapvető tudnivalókra, amit kezdés előtt nem hallhatott, nem volt jelen, pl. telefon-, beszélgetés- stb. Ezután megteheti első lépését!

Amennyiben az eredményjelentő-ívre beírt játékos a mérkőzés kiírt kezdési időpontjához képest a várakozási időn belül nem jelentkezik játékra, játék nélkül veszít (contumálják). Az eredményjelentő lapon a játékos eredményét (-) mínusz-, míg jelen-lévő ellenfelének (+) plusz- jellel kell rögzíteni, akinek csapata összteljesítményéhez az egy pontot megkapja. Élő-változást nem eredményez.

Tudjuk, hogy szeretett sportágunkat intelligens-, barátságos játékosok művelik az 'egy család-vagyunk' jelmondatunk szerint, de fentiek alapján mégis higgyük el, hogy a versenybíró nem felesleges! A verseny tartama alatt az ellenőrzése alá tartoznak a sakkozókön kívül a csapatvezetők-, az edzők- és nézők is, kötelesek az utasításait betartani. A játékot súlyosan zavaró esetben az adott fordulóról, vagy a verseny hátralévő teljes időszakáról a versenyteremből a vétkeseket ki is lehet(kell) tiltani. A látszólag békés sportág sokszor rendkívüli indulatokat is szülhet, komoly konfliktusok keletkezhetnek, melyeket ha lehet, meg kell előzni, de ha már be-következett, objektíven ha lehetséges, meg kell oldani! A több órás feszültségben elfáradhatnak a sakkozók, könnyen elveszthetik türelmüket, gyakran csak apróbb problémákat kell elhárítani, pl. egy ablakot kinyitni- vagy bezárni. Máskor az idegen-segítség gyanúja borzolja a kedélyeket. Jelenleg ezért is a mobiltelefon az 1.számú közellenség, ezek ma már a legjobb sakkprogramokat is le tudják futtatni, de vannak más lehetőségek is, nemzetközi példák sokasága mutatja, hogy nem is olyan könnyű lefűlelni a családokat.

A csapatkapitány szerepe:

Saját játékosának **engedélyezheti a remi-ajánlat megtételét.** (technikailag a következő történik: a játékos remi-ajánlat megtétele előtt megteszi a lépést, nem-kezele le az órát, de ha felkel az asztaltól, partnerének jelezze hogy tanácsért megy, még nem fejezte be a lépést, addig saját ideje jár!, kéri a versenybírókat hogy beszélhessen a csapatkapitányával, aki ezt engedélyezi, de jelen kell lennie. A játékos kéri a csapatkapitány engedélyét, aki a tábla-megtekintése nélkül, azonnal, csak párszavas határozott választ kell, hogy adjon /ajánlhatsz, nem-ajánlhatsz/. Ha megkapta, akkor a remi-ajánlat a játszmalapon történő feljegyzés, majd bementés után érvényes, mely után kezelheti az órát. Ha nem kapta meg az engedélyt az ajánlattételre, visszatér táblájához és az órát kezeli). Ha korábban már az órát a feljegyzés ill. bementés nélkül kezelte, az ajánlat nem érvényes! (Ha nem kéri a csapatkapitány engedélyét, a lépés megtétele után megteszi az ajánlatot, úgy hogy ellenfele azt

tudomásul-vegye, pl. be is írja a lépést, mellé az egyenlőségjelet, amit megmutat az ellenfélnek, és ezután kezeli az órát. Az már egy más-kérdés, hogy később a csapatvezető mennyiben fogja felelősségre vonni, hogy nem kérdezte meg).

Saját játékosának **engedélyezheti a remi-ajánlat elfogadását**. (technikailag a fentihez hasonlóan, az ajánlat játszmalapon való feljegyzése után, óra-megállítással, bíró engedélyével, jelenlétében, tábla-állás megtekintése nélkül rövid utasítást kell adni. /fogadd el, ne-fogadd el, vagy játékos-döntésére bízzák/. Elfogadás esetén a játszma véget ér. Egyébként az ajánlatot-kapott játékosnak joga van saját hátralévő gondolkodási idejének leteltéig korlátlanul gondolkodni az ajánlat elfogadásán vagy elutasításán is, mert az nem vonható vissza, de egy sportszerű játékos, aki tovább-akar játszani, közli ellenfelével, hogy az ajánlatot elutasítja és már a válasz-lépésen gondolkodik).

Saját játékosát **utasíthatja, hogy a játszmát feladja, vagy tegyen remi-ajánlatot** (procedura, bíró jelenléte). Olyan eset is előfordulhat, hogy **egy folyó mérkőzésre** vonatkozólag mindkét csapatkapitány a saját-játékosát utasíthatja (bíró jelenlét), remi-ajánlatra ill. annak elfogadására (tilos több-táblára vonatkozó un.„kombinált” remi-ajánlatban a két csapatkapitány „megegyezését” támogatni)! De bármelyik játékos ezt megtagadhatja, mivelhogy saját bőrére megy, magasabb élős esetleg nem-fogja tisztelni a csapatérdeket. Tovább-kell játszani, a két csapatvezetőt (F-terhe mellett) utána távol kell tartani. (Az már egy más kérdés, hogy mérkőzés után hogyan intézik ezt is „házon belül”).

Az **eredmények regisztrálása**. Minden véget ért játszmát a két játékos és bíró aláírásával hitelesíteni kell, és a kiküldő szövetség számára be kell gyűjtenie az eredetit, vagy ha kiválóan olvasható, el lehet fogadni másolatot is (ha egy játékos elmulasztja-, vagy megtagadja az aláírást, sportszerűtlenséget követ el, de attól még az eredmény érvényes). A versenybírónak pontosan és egyértelműen kell kitöltenie az eredményjelentő ívet, azonos adatokkal, a véget ért partik eredményét folyamatosan fel kell vezetni (1-0- ½ ill. +/- lehetséges).

Amennyiben **panasz, óvás** történik bármelyik partira, vagy másra, fel kell jegyezni az eredményjelentőn, ha nem lehetséges, külön lap(ok)on minden körülményt, esetleges parti-függő állást stb. azonnal, melyet a csapatvezetők hitelesítsenek. Ilyen esetben az eset lezárásáig személyesen is rendelkezésre kell állnia, meg kell jelennie a csapatmérkőzést követő legközelebbi szövetségi napon. Amennyiben bárki az eredményjelentő lapra bármit rávezetett, a másik félnek aláírásával hitelesítenie kell.

Néha csak a szabályismeret-hiánya /tudatlanság/ okozza a panaszt. Ilyenkor nem minősítjük a panasztevőt, még ha elvárható is, hogy tisztában legyen a szabályokkal, akár kezdő-, akár kiváló sakkozó, címviselő vagy csapatvezető-, intéző-, játékos-hozzátartozója stb., hacsak lehet, szakítani kell arra időt, hogy őket megnyugtassuk. Néha az is elegendő, ha bemutatjuk, ha valaki azzal jön, hogy „hol van az leírva főnök?”. Ezért minimum a versenykiírás, de ajánlott a legfrissebb fide-szabálykönyv/magyar nyelven/ is, vagy egyéb kisokos legyen a dossziénkban, mert jól jöhet, amit persze lehet(nemárt) előtte a buszon is lapozgatni.

Az összes játszma befejezése után mindhárom eredményjelentő-lapot aláírni, a csapatvezetőkkel alá kell íratni, ezután kell kihirdetni, hogy a **mérkőzés véget** ért, közölni a végeredményt. A két csapatvezető részére saját eredmény-jelentő lapjának és erőssorrendjének az átadásával meg kell köszönni a sportszerű játékot (ezután lehet menni a pénztárba).

Az **eredmények bejelentése**:

A mérkőzés után a legrövidebb időn belül a versenykiírásban megadott módon az eredményt jelenteni kell. Újabban az NB-ben elektronikus úton történik, esetleg más pl. megye-bajnokságban megadott számon /üzenetrögzítőn/, vagy e-mailben rövid tömör megfogalmazásban kell közölni.

A versenybíró megbízatása az eredmény bejelentése, szükséges bizonylatok **beküldésével ér(het) véget**, de bármelyik panasz-, óvás stb. esetén annak szövetségi lezárásáig rendelkezésre kell állnia.

Akinek volna kiegészíteni valója, ideillő, szükséges megjegyzése, feljegyzése stb. azt várja és emellett a fentieket minden Bács-megyei illetőségű versenybíró-társamnak és a bíró-képzésben résztvevőknek megszívlelésre, tisztelettel ajánlja:

©Seres László versenybíró, bkmssz főtitkár.